

УДК 342.9:37.014

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.4.45>

ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ З ПОЗИЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Шкарупа К.В.,

*доктор юридичних наук, старший дослідник,
провідний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту публічного права
ORCID: 0000-0002-1816-3559*

Курило І.В.,

*доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту публічного права
ORCID: 0000-0001-7018-3883*

Даниленко А.О.,

*PhD в галузі права, старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту публічного права
ORCID: 0000-0001-8263-1364*

Шкарупа К.В., Курило І.В., Даниленко А.О. Державно-громадське управління у сфері освіти з позиції адміністративного права.

У статті розкрито державно-громадське управління у сфері освіти з позицій адміністративного права як адміністративно-правовий інструмент публічного управління, що впорядковує взаємодію держави, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, учасників освітнього процесу, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства з метою формування та реалізації освітньої політики, прийняття обґрунтованих управлінських рішень, забезпечення доступності та якості освіти, здійснення громадського контролю за діяльністю суб'єктів управління освітою, узгодження приватних, громадських і публічних інтересів, а також забезпечення сталого розвитку освітньої системи.

Розкрито, що статус суб'єктів державно-громадського управління у сфері освіти в Україні визначає публічно-правове становище органів публічної влади, закладів освіти, громадських, професійних та інших заінтересованих учасників освітніх відносин, а також межі й форми їх впливу на управління освітою, участі у виробленні, прийнятті, реалізації, супроводі, громадському контролі, нагляді та оцінюванні управлінських рішень у сфері освіти. Встановлено, що відповідний статус суб'єктів державно-громадського управління закріплюється нормами законодавства, а також установчими, локальними й організаційно-розпорядчими актами.

Зазначено, що новітні принципи державно-громадського управління у сфері освіти в Україні мають включати такі засади: людиноцентричності та пріоритету освітніх прав; верховенства права; публічно-партнерської взаємодії; репрезентативності та правоможності представників; процедурної участі; обов'язковості розгляду громадських пропозицій; прозорості, відкритості та гласності; підзвітності та взаємної відповідальності; децентралізації та субсидіарності; автономії закладів освіти у поєднанні з громадською підзвітністю; балансу публічного, професійного та приватного інтересів; науковості управління; експертно-консультативного супроводу; інклюзивності та недискримінації; антикорупційної доброчесності.

Розкрито, що особливості новітньої моделі державно-громадського управління у сфері освіти в Україні полягають у її змішаній публічно-громадській природі, яка поєднує владно-організаційну діяльність держави та органів місцевого самоврядування з участю інститутів громадянського суспільства в управлінні освітньою сферою.

Ключові слова: адміністративно-правовий інструмент, верховенство права, державно-громадське управління, заклади освіти, інклюзивність, освіта, публічне управління, публічний інтерес, учасники освітнього процесу.

Shkarupa K.V., Kurilo I.V., Danylenko A.O. Public administration in the sphere of education from the position of administrative law.

The article reveals state-public governance in the field of education, from the standpoint of administrative law, as an administrative-legal instrument of public administration that regulates the interaction between the state, local self-government bodies, educational institutions, participants in the educational process, public associations, and other civil society institutions with the aim of formulating and implementing educational policy, adopting well-grounded managerial decisions, ensuring the accessibility and quality of education, exercising public control over the activities of educational administration entities, balancing private, societal, and public interests, as well as ensuring the sustainable development of the educational system.

It is revealed that the status of subjects of state and public administration in the field of education in Ukraine determines the public and legal position of public authorities, educational institutions, public, professional and other interested participants in educational relations, as well as the limits and forms of their influence on educational management, participation in the development, adoption, implementation, support, public control, supervision and evaluation of management decisions in the field of education. It is established that the corresponding status of subjects of state and public administration is enshrined in the norms of legislation, as well as constituent, local and organizational and administrative acts.

It is noted that the modern principles of state-public governance in the field of education in Ukraine should include the following: human-centeredness and priority of educational rights; rule of law; public-partnership interaction; representativeness and competence of representatives; procedural participation; mandatory consideration of public proposals; transparency, openness, and publicity; accountability and mutual responsibility; decentralization and subsidiarity; autonomy of educational institutions combined with public accountability; balance of public, professional, and private interests; scientific character of governance; expert and advisory support; inclusiveness and non-discrimination; anti-corruption integrity.

It is revealed that the features of the modern model of state-public governance in the field of education in Ukraine consist in its mixed public-civic nature, which combines the authoritative and organizational activities of the state and local self-government bodies with the participation of civil society institutions in educational governance.

Key words: administrative-legal instrument, rule of law, public administration, educational institutions, inclusiveness, education, public governance, public interest, participants in the educational process.

Актуальність теми. Відкритість освіти передбачає прозорість цілей, формування в суспільній свідомості розуміння залежності якості життя соціуму від стану освіти – її якості, доступності, всеосяжності, об'єднання різних соціальних груп і залучення їх до процесу розвитку освіти як взаємовигідних партнерів. Досягнення високої якості надання освітніх послуг передбачає органічне поєднання освітніх традицій та інноваційних тенденцій в організації державно-громадського управління та соціального партнерства, які отримали визнання у світовій та вітчизняній практиці, творче осмислення щодо застосування у педагогічній реальності, з дотриманням стратегічних цілей соціокультурного розвитку суспільства [2, с. 166–171].

Огляд останніх досліджень. Державно-громадське управління у сфері освіти відображено у працях таких вчених, як: В. Бех, Є. Голобородько, В. Грабовський, А. Данко, С. Крисюк, Н. Крохмаль, Н. Лісова, О. Онаць, Л. Попович, І. Саух, Н. Устинова, І. Червінська, Б. Чижевський, І. Шорбура та інших.

Однак, в умовах трансформації суспільних відносин, слід оновлювати наукові підходи до певних категорій, зокрема, державно-громадського управління, задля включення новітніх особливостей, в умовах розвитку освіти.

Мета статті полягає у тому, щоб розкрити державно-громадське управління у сфері освіти з позиції адміністративного права в Україні.

Виклад основних положень. Згідно Закону України «Про освіту», засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є, зокрема, державно-громадське управління [1]. Виникає запитання – що включає в себе це поняття та який його зміст, з позиції адміністративного права?

Згідно Закону України «Про освіту» державно-громадське управління у сфері освіти – це взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з метою прийняття ефективних управлінських рішень та задоволення суспільних інтересів у сфері освіти [1].

І. Шоробура вважає, що у сутності поняття державно-громадського управління в освіті, в тому числі дошкільній, на сьогодні доцільно розділяти явища нових, більш демократичних відношень, погоджених взаємодій між державою та громадянським суспільством. Участь цих сторін у розв'язанні різних питань освіти, а саме управлінські аспекти цих взаємодій, які пов'язані з можливістю відповідально та результативно впливати на освітню політику, визначальним пріоритетом якої є забезпечення якості освіти на основі збереження його фундаментальності та відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства й держави [3, с. 314].

Н. Лісова трактує, що державно-громадське управління розвитком загальної середньої освіти – це процес, який має початок і кінець (триває певний час) та відповідний розвиток у часі й просторі (у цьому дослідженні малі міста України), структура якого включає два складники: державний та громадський, взаємодія яких має базуватися на професіоналізації в умовах партнерства та довіри, забезпечувати «відкритий дія(полі)лог» між усіма його суб'єктами – структурами державного управління, самоврядування та громадськості в межах визначених повноважень [6, с. 25]. З іншої позиції, державно-громадське управління ЗЗСО на засадах суб'єктної партнерської взаємодії – трактується як сучасна інноваційна модель демократичного керівництва, і, разом із тим, як частина соціальної реальності, яка виникає на певному етапі історичного поступу і розвитку культури та є динамічним явищем, оскільки роль і функції управління змінюються на різних етапах розвитку закладів освіти, сфери освіти, спільноти, суспільства [7, с. 42].

Отже, державно-громадське управління у сфері освіти слід розглядати як адміністративно-правовий інструмент публічного управління, спрямований на впорядкування взаємодії держави, місцевого самоврядування, закладів освіти, учасників освітнього процесу, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства з метою формування і реалізації освітньої політики, прийняття обґрунтованих управлінських рішень, забезпечення якості й доступності освіти, здійснення громадського контролю за діяльністю суб'єктів управління освітою, узгодження приватних, громадських і публічних інтересів та забезпечення сталого розвитку освітньої системи.

Для забезпечення державно-громадського управління у сфері освіти можуть утворюватися репрезентативні громадські об'єднання та інші інститути громадянського суспільства, що представляють, у тому числі: педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників; здобувачів освіти; батьків; заклади освіти; роботодавців; об'єднання зазначених категорій осіб [1].

Органи державно-громадського управління у сфері освіти утворюються за рішенням центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування у формі робочих груп, дорадчих, громадських, експертних та інших органів. Органи державно-громадського управління у сфері освіти мають повноваження, передбачені актами про їх утворення [1].

Відомо, що важлива роль сьогодні відводиться регіональним (галузевим) радам стейкхолдерів. Саме ці громадсько-державні утворення мають найбільший вплив на розвиток вищої освіти з використанням основних критеріїв (атрибутивів), таких як влада, легітимність (законність) і терміновість вимог. Найбільш значущими для навчальних закладів виявляються інтереси такої групи стейкхолдерів, як студенти та їхні батьки, роботодавці. Баланс інтересів стейкхолдерів є ключовим для будь-якої організації. Досягнення балансу інтересів є актуальним і важливим. Для вдалого проведення діалогу зі стейкхолдерами заклад вищої освіти має розуміти три основні речі, а саме мету залучення зацікавлених сторін; сферу охоплення, тобто предмет проведення діалогу; вибір «правильних» стейкхолдерів [4; 5, с. 33].

На наш погляд, статус суб'єктів державно-громадського управління у сфері освіти в Україні визначає публічно-правове становище органів публічної влади, закладів освіти, громадських, професійних та інших заінтересованих учасників освітніх відносин, а також межі й форми їх впливу на управління освітою, участі у виробленні прийнятті, реалізації, супроводі, громадському контролю, нагляді та оцінюванні управлінських рішень у сфері освіти. Відповідний статус суб'єктів державно-громадського управління закріплюється нормами законодавства, установчими, локальними та організаційно-розпорядчими актами.

Громадське самоврядування та державно-громадське управління у сфері освіти здійснюються на принципах: пріоритету прав і свобод людини і громадянина; верховенства права; взаємної поваги та партнерства; репрезентативності органів громадського самоврядування, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства і правоможності їх представників; обов'язковості розгляду пропозицій сторін; пріоритету узгоджувальних процедур; прозорості, відкритості та гласності; обов'язковості дотримання досягнутих домовленостей; взаємної відповідальності сторін [1].

Серед основних положень державно-громадського управління освітою вчені вирізняють: 1) управління не організацією, а співорганізацією, зв'язками суб'єктів управління; 2) контроль має поступатися гнучкості, науково-методичним, прогностичним, експертним, інформаційним та іншим допоміжним функціям; 3) управління може бути централізованим, децентралізованим, програмовим, цільовим, стихійним, усвідомленим, ефективним, стратегічним, оперативним, тактичним, антикризовим, функціональним, вертикальним, горизонтальним, адаптивним, прямим, непрямим, діагностико-технологічним, зовнішнім, внутрішнім, індикаторним, рефлексивним тощо; 4) виділяються 4 рівні державно-громадської форми управління: I рівень – рівень навчального закладу, II рівень – районний, III рівень – обласний і IV рівень – всеукраїнський [10, с. 246–251]. Поєднання державного й громадського управління в освіті створює державно-громадське управління, що передбачає пріоритет держави з активним урахуванням громадської думки. У цілому ж завдання державно-громадського управління освітою полягає в установленні рухомої рівноваги між державним регулюванням та процесами самоорганізації, що відбуваються в соціально-педагогічних системах [8, с. 36; 10, с. 246–251].

Практика реалізації моделі державно-громадського управління освітою забезпечується децентралізацією управління, перерозподілом повноважень державних, самоврядних та громадських органів управління. Це надає громадянам, їхнім представникам повноваження, що забезпечують вплив на формування та реалізацію державної політики, політичних та управлінських рішень, можливість вирішувати проблеми освітньої галузі щодо місцевих особливостей. Розроблений механізм децентралізації підвищить ефективність управління освітою; забезпечить більш ретельний розгляд місцевих потреб; мобілізацію та ефективне використання наявних ресурсів і спрямує на пошук та формування нових моделей управління з посиленням професійного аналітичного, прогностичного супроводу прийняття управлінських рішень [9, с. 382; 10, с. 246–251].

Позитивним прикладом модернізації управління навчальним закладом, який знаходиться у гірській місцевості, є розробка й упровадження відкритої та демократично-інноваційної моделі управління, яка базується на активній співпраці з громадою та тісній взаємодії із середовищем. Позаяк покладені в основу модернізації управлінської діяльності конституційні принципи вимагають чіткого дотримання та реалізації, загальноосвітня школа, яка знаходиться у віддаленому гірському регіоні, на сучасному етапі піддається як модернізації поряд з іншими інститутами освіти, так і реструктуризації. У деяких регіонах реструктуризацію таких шкіл планують проводити шляхом їх укрупнення за рахунок скорочення числа малокомплектних шкіл. Проте робити цього категорично не можна. Адже у ситуації втрати школою свого соціокультурного значення на селі, зниження якості підготовки школярів, вирішення загальношкільних проблем тільки шляхом зовнішніх перетворень, які не зачіпають форм і змісту організації навчально-виховного процесу є нераціональним, а у деяких випадках просто неможливим. Очевидно, що для успішної соціалізації дітей з віддалених гірських сіл у освітній простір необхідно ввести в практику діяльності школи нові, відповідні до вимог інформаційного суспільства, методи та форми роботи, що базуються на сучасних педагогічних теоріях та актуальних методологічних принципах, в числі яких затребувана сучасною педагогікою теорія соціального конструктивізму [2, с. 166–171].

Висновки. Підсумовуючи, слід сформулювати узагальнюючі висновки, що новітні принципи державно-громадського управління у сфері освіти в Україні мають охоплювати такі засади:

- людиноцентричності та пріоритету освітніх прав;
- верховенства права;
- публічно-партнерської взаємодії;
- репрезентативності та правоможності представників;
- процедурної участі;
- обов'язковості розгляду громадських пропозицій;
- прозорості, відкритості та гласності;

- підзвітності та взаємної відповідальності;
- децентралізації та субсидіарності;
- автономії закладів освіти у поєднанні з громадською підзвітністю;
- балансу публічного, професійного та приватного інтересів;
- науковості управління;
- експертно-консультативного супроводу;
- інклюзивності та недискримінації;
- антикорупційної доброчесності.

Особливості новітньої моделі державно-громадського управління у сфері освіти в Україні полягають у її змішаній публічно-громадській природі, яка поєднує владно-організаційну діяльність держави та органів місцевого самоврядування з участю інститутів громадянського суспільства. Така модель є багаторівневою, функціонує на рівні закладу освіти, територіальної громади, району, області та держави, а також характеризується суб'єктно-мережевим характером взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Червінська І. Державно-громадське управління сучасною школою гірського регіону за умов децентралізації. *Гірська школа Українських Карпат*. 2017. № 16. С. 166–171. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gasuk_2017_16_43.
3. Шоробура І.М. Державно-громадське управління в закладах дошкільної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 81. С. 310–315. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.81.58>.
4. Модус державно-громадського управління освітою: монографія / за наук. ред. В. Бега. Київ: вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 768 с.
5. Шоробура І.М. Особливості впровадження державно-громадського управління органами влади у сфері освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 75. С. 27–32. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.75-3.5>.
6. Лісова Н.І. Державно-громадське управління розвитком загальної середньої освіти в малих містах України: монографія. Черкаси: Видавець Пономаренко Р.В. 2018. 360 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/715268/1/%86.%2023.01.2019.pdf>.
7. Онаць О.М., Саух І.В., Чижевський Б.Г., Попович Л.М., Данко А.Ю. Державно-громадське управління закладами загальної середньої освіти на засадах суб'єктної партнерської взаємодії: монографія. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024. 228 с. URL: <https://undip.org.ua/library/derzhavno-hromadske-upravlinnia-zakladamy-zahalnoi-serednoi-osvity-na-zasada-kh-cub-iektnoi-partnerskoi-vzaiemodii-monohrafiia>.
8. Грабовський В. Державно-громадське управління – шлях до демократизації освіти України. *Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення*: матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (31 травня 2005 р., Київ). Київ: Вид-во НАДУ, 2005. Т. 2. С. 35-36.
9. Крисюк С. Концептуальні засади державно-громадського управління освітою. *Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління*: матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю (28 травня 2004 р., Київ). Київ: Вид-во НАДУ, 2004. Т. 1. С. 380-383.
10. Устинова Н.В. Державно-громадське управління освітою: поклик XXI століття. *Педагогічний альманах*. 2014. № 21. С. 246–251. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalim_2014_21_41.

Дата першого надходження рукопису до видання: 15.03.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026

Дата публікації: 10.05.2026